

**XI. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia
Kolozsvár, 2007. május 26-27.**

**A vízaknai fürdő
- Egy modern fürdő kiépítése a századfordulón-**

Szerző:
Magdó Eszter
BBTE, Történelem- Filozófia Kar
Történelem- Művészettörténet Szak

Témavezető:
Kovács Zsolt egyetemi tanársegéd
BBTE, Történelem- Filozófia Kar
Művészettörténet Tanszék

Tartalomjegyzék

1. A vízaknai sógyógyfürdő	3
1.1. A fürdőélet kialakulása.....	3
1.2. A régi fürdő.....	4
1.3. Megérik az igény egy modern fürdő létesítésére.....	5
1.4. A pályázat.....	6
1.5. A kivitelezés és az új az fürdő.....	7
2. „Faluvagy város?”- a fürdő „gyógyhatása” a városra nézve.....	8
3. Felhasznált könyvészet	

Kutatásom témája Erdély egyik legépebben megmaradt, bár eddig kevés figyelemmel illetett századfordulós fürdőépülete, a vízaknai fürdő. A szakirodalomban kevés érintőleges anyagot találtam a témámmal kapcsolatban, ezért a dolgozatom nagyrészt a korabeli sajtóra - legyen az szaksajtó, vagy sem - hivatkozik.

2. A vízaknai sós gyógyfürdő

Vízakna városa a mai Szeben megyéhez tartozik, mintegy 15 km-re északra a megyeközpontról. A fürdő, a város közvetlen közelében, annak keleti határában található. Megközelítése a századfordulón vonattal, valamint a szebeni összeköttető út révén volt lehetséges.

1.1. A fürdőélet kialakulása

A vízaknai fürdő a város keleti részén alacsony dombokkal határolt völgyben fekszik. Az itt található hatalmas kiterjedésű sótömbön fekszenek a római kori sóbányászat maradványaiként a tavak. Az első sóbányászok, a rómaiak, mély gödröket ástak a talajba a só kitermelése végett. Egyszerű, kútforma lyukakból nyerték az ásványt, melyek ha beszakadtak használhatatlanná váltak és arra kényszerültek, hogy újabb aknákat ássanak. Az aknák meglazult fala könnyen beomlott, így az idő során egységes, mély gödröket alkottak, melyek vízzel teltek fel.

A konyhasós vizek gyógyhatását századok óta ismerték, de a nagy hírű erdélyi sóbányák tavaiban, mint amilyen Vízakna is, ritkán fürödtek. Ennek a divatja a XIX. sz. második felében terjedt el. Egyre több vendéget vonzottak az erdélyi konyhasós tavak: Vízakna, Kolozs, Torda, Szováta. Az első világháborúig azonban csak Vízaknát építették ki korszerűen, a többi erdélyi sós fürdő kezdetleges állapota miatt, csak kisebb számmal vonzott vendégeket.¹

A vízaknai sóstavak gyógyhatása nem maradt titokban és már a XIX. sz. során egyre gyakrabban tapasztalni felméréseket a tó kapcsán. 1844-ben kémiai elemzéseket végeztek, a víz

---

1

Kósa László: *Fürdőélet a monarchiában*. Budapest., 1999. 51.

ásványi összetételeinek megállapítására. Három évvel később a kedvező eredmények láttán a tulajdonos királyi kamara négy öltöző helyet állít fel a férfiak és négyet a nők számára a tavak partján.² 1855-ben újabb elemzéseket végeznek, ekkor balneológiai szempontok alapján értékeli a tavak vizét. 1896-ban a nevezetes szaktekintély, Bolemann István keresi fel Vízaknát és egy cikkben beszámol az ott látottakról, melyek igen kedvező fényben tüntetik fel a fürdőt.³ Ekkor kapnak új elnevezést a tavak: Külső- és Belső-Vörös valamint Külső- és Belső- Zöld”. Ebben az évben már 118 öltözőfülkéről számolnak be a felmérések.

1.2. A régi fürdő

Közvetlenül az 1907-es fürdőkomplexum kiépülése előtt a korabeli hírlapok beszámolóit valamint fényképek alapján képet alkothatunk az ezt megelőző fürdőtelepről.

1904-ben 180 fürdőkabin állt a vendégek rendelkezésére. A tavak közvetlen közelében a kordivat követelményeinek rendje és módja szerint, a váróterem bővítésében a német nyelvből eredeztetett megnevezésű épület, a kurszalón állt, vagyis a gyógyterem.

A gyógyterem egyik legreprezentatívabb épülete kellett, hogy legyen a fürdőtelepnek. Mint a polgári fürdőélet legfontosabb tartozékainak egyike, a XIX. sz. utolsó harmadában már szinte elképzelhetetlen volt egy fürdő gyógyterem nélkül. A kurszalón a nevével ellentétben nem gyógyításra szolgált, hanem a vendégek napközbeni tartózkodásra biztosított helyet. A kúra vagy séta után, azon jogon, hogy ők a fürdő vendégei anyagi ellenszolgáltatás nélkül, idejüket töltve üldögélhettek, élvezhették egymás társaságát, vagy pedig látogatókat fogadhattak.⁴

A vízaknán található kurszalón a társasélet örömeit kielégítve egy várócsarnokot foglalt magába, valamint egy nagy közkedveltségnek örvendő társalgót. Feltételezésem szerint ugyancsak a gyógyterem adott helyett az olvasóhelyiségnek, valamint az orvosirendelőnek is.⁵ A favázás kialakítású épület a német építészet sajátosságát idézi. A falakat tartó faszerkezet között téglafalazat látható, mely leginkább az oldalhomlokzatokon érvényesül. A gyógyterem főbejárata előtt előugró fedett árkádsor nyert kialakítást, az utóbbi és közvetlenül a tető közötti részt, pedig egy fából készült, áttört kazettasor díszíti. A főhomlokzat kinézetét nem csak a díszes árkádsor tagolja,

---

2 Dr. Rigler Gusztáv: *Erdély nevezetesebb fürdői 1902-ben*. Budapest, 1903. 12.

3 Uo. 13.

4 Kósa László: *I.m.* 145-146.

5 *Fürdők és nyaralóhelyek*. Budapest, 1902, 83. - olvashatjuk, hogy a fürdőorvos rendelője közvetlenül az olvasóterem mellett áll. Abból kifolyólag, hogy az eddig olvasottakban, nem találtam erre konkrét alátámasztást, a fentebb említett Kósa László könyve alapján feltételezem, hogy a kordivatnak megfelelően Vízaknán is a gyógyteremben nyert kialakítást az olvasóhelyiség.

hanem a vele párhuzamos kialakított gömbakác sor is.

A többi épület, mely leginkább adminisztratív funkciót töltött be a telepen, jellegéből kifolyólag gyakorlati megfontolásból kerültek elhelyezésre. Így kapott helyett a Zöld- valamint a Vörös tavak közti útkereszteződésnél található igazgatósági iroda, valamint a napközi forgalom csúcspontjában álló két jegypénztár is.

A gyógytermen kívül említésre méltó a fürdőkabinok kialakítása. A fából készült öltözők egyik szemléletes példája a Külső-Zöld tó mentén található. Az öltözők egy tömbben látott tömegét, a sarkokon valamint közepen toronyszerű kiképzések mozgatják meg. Az említett toronyszerű jelleg azzal válik hangsúlyossá, hogy a tető lapos vonalát egy-egy magasra nyúló sisak, valamint nyereg tető töri meg. Ez a kialakítás már egymagában is kontrasztot kelt, tagolva ezáltal a tömeget.

A fürdő másik feltűnő jelensége - nem csak a dombon való elhelyezkedése miatt - a gloriette, vagy a *Kilátó*, melynek filagória szerű megfogalmazása ízlésesen idomul a telep többi épületéhez.

A gloriette előtt kialakított sétány, az *Áttekintő* a fürdőzők egyik kedvelt tartózkodási helye. Népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a fürdőidényre felfogadott zenekarnak itt volt a „székhelye”.⁶

Mindezen építészeti elemek figyelemre méltó, mesterségesen kialakított környezetbe vannak belehelyezve, melyre részletesebben kitérek a Park c. fejezetnél.

1.3. Megéri az igény egy modern fürdő létesítésére

A századforduló körül egyre gyakrabban látnak napvilágot olyan cikkek, melyek bár méltatják a fürdő ritka természeti kincseit, de erős kritikával illetik a lakásviszonyokat, a telep egyre „szűkösebb” voltát.

A nagyszombati magyar újság, következőket írja egy Vízaknával kapcsolatos cikkében:

„A lakás és étkezés viszonyokat tekintve is előnyös a vizakani fürdő, bár sajnos mindkettőnél az eddigi berendezések már elégtelennek bizonyultak.”⁷

Dr. Rigler Gusztáv *Erdély nevezetesebb fürdői 1902-ben* c. könyvében írja:

„Sajnos, hogy ottlétük alkalmával inkább utóbbiak, a komoly betegek részéről hallottuk nem egy panaszos szót, de ez is csak a lakásviszonyok miatt.”⁸

---

6 Nagyszombati Újság, 1904, 31. 1.

7 Nagyszombati Újság, 1904, 25. 1.

8 Dr. Rigler Gusztáv: *I.m.*13.

Már 1902-ben szárnyra kapott az a hír, miszerint a pénzügyminiszter átadva az állam kincstár tulajdonában levő fürdőt a földművelésügyi minisztériumnak, nagyobb mértékű beruházást terveztetett itt a jövőben. A hír a következő évben be is igazolódott, amikor a földművelésügyi miniszter meghirdette a fürdőegyüttesre a pályázatot.

A sajtóvisszhang nem maradt el, mindenképp pozitív volt a hírek a kicsengése, mégis különbözően értékelték ezt. Az új fürdővel kapcsolatban eltérő vélemények születtek: voltak akik egyszerű lelkesedéssel beszéltek az építendő fürdőről, mások végre megoldottnak látták a lakáshelyzetet és voltak akik „magyar-ügynek” tekintették az építését:

*Megpróbálunk mindenkibe átvinni azt a tudatot, hogy a vízaknai fürdő a szenvedő emberiségre nézve Istenáldata s bár „szelídek óhajtunk lenni, mint a galambok, ” az Úr szent igéi szerint, de küzdeni fogunk minden olyan irányzat ellen teljes fegyverzettel , mely akadályul áll a világfürdővé tétel előtt. Én tudom: miért? **Hazafias indokból** ez mindig kezembe fogja adni az alkalmas fegyvert. Tudom és éreztem már, hogy kicsinylő lenézéssel illetnek bolond lelkesedésemért e tárgy iránt., arcomba próbálták vágni, hogy nyilvánított óhajaim nem újak, indokaim elcsépeltek, de ez nem fog engem akadályozni –bár kelletlenül érint- hogy ismét és újból elmondjam **Vízakna fontosságát, magyar nemzeti jelentőségét.** ⁹*

A cikk szerzője ugyanakkor elmondja, hogy a hírek nem igazak és valamely fajta szűkmarkúság fog az állam részéről megnyilvánulni, meggátolva egy „világfürdővé ” válást, jobb ha neki se kezdenek, mivel a magyar kormány életképtelenségét bizonyítaná a szomszéd nemzetekkel szemben. Itt persze a románokat valamint a szászokat érti, akik nagy számban fordultak meg a fürdőn. A cikk kapcsán meg kell jegyezni, hogy bár szerzője túlkapásokba esik mikor kétségeit ecseteli, mégis részben igazat kell adnunk neki.

A szász közösség bár méltatja a befektetést és örvendetesnek véli az új fürdő felépítését, mégis azt lehet olvasni egy korabeli német napilapban, hogy sokan panaszkodtak arra, hogy a fürdőben a személyzet nem beszél a német nyelvet.¹⁰ Ugyanakkor, egy másik német lapban, egy újságíró nemtetszését fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy túl nagy reklám illeti Vízaknát, míg a közvetlen közelében fekvő Szebent meg sem említik.¹¹ A sors iróniája, hogy száz év leforgása alatt megfordult a helyzet: most már Szeben képezi nem csak a régió, hanem az ország egyik leglátogatottabb turisztikai központját, míg Vízakna elég jelentéktelenné vált.

1.4. A pályázat

Ahogy már említettem 1903-ban a magyar földművelésügyi miniszter meghirdeti a

---

9 *Nagyszebeni Újság*, 1904. 25.1.

10 *Siebenbürgisch Deutsches Tagesblatt.*, 1905 Seite 5., nr. 9546.

11 *Nagyszebeni Újság*, 1909. 2.2.

Vízaknán betervezett „Melegfürdőház, gyógyterem, szállóépület és három épületet összekötő fedett folyosó” elkészítésére a pályázatot¹² A pályázatot a kor igényeit figyelembe véve szabta meg a fürdő építészeti programját. Egy pár jellegzetességet én is kiemelek, hogy képet tudjunk alkotni a kor elvárásairól.

A melegfürdőház női és férfi részlegről kellett, hogy álljon, magába foglalva: hideg és meleg medencét, pihenőt, masszírozó helyiséget, száraz-nedves belélegzőt, tyúkszemvágót, borbélyt és fésülködőt, a fürdőorvosi rendelőt, iszapmedencét, kádfürdőket valamint a fürdő személyzet számára fenntartott különböző helyiségeket. A gyógyterem a következőket kellett, hogy magába foglalja: tánctermet, éttermet, kávéházat, zenetermet, társalgót, könyvtárat és olvasóhelyiséget, kártyaszobát stb. A szállóépület termeit nem említeném meg, mivel ezek nem különböznek a mi korunkbeli szállodáktól.¹³

A bírálati jegyzőkönyvből kiderül, hogy a tervek kiértékelésekor nem osztottak első díjat, mivel mindegyik pályázó átlépte a költségekben a megszabott 510,000 K.-t. Ugyanakkor a bizottság felveti annak lehetőségét, hogy amennyiben a II. díjban részesült Bálint és Jámbor építészpáros, hajlandó lesz a bemutatott terveket az utasítások szerint átdolgozni, akkor megkapja az első díjat.¹⁴

Bálint Zoltán és Jámbor Lajos pályázati épületei a klasszicista architektúra jegyeit idézve a historizáló szellemben fogantak. Az alaprajzi elosztást tekintve az épületek megtervezése szimmetrikus és ez elv a homlokzatok kialakításában is érvényesül. Az épületek tömegének megformázásában viszont a tervezői szándék a változatossággal kísérletezik, ezt tükrözik a meleg fürdő tervrajzai. A terek lefedésére szolgáló enyhén megtört ívű kisebb-nagyobb kupolák játéka mozgalmassá teszi az épületet, melyet mindezen játékoság ellenére határozott elemek (pl. sarokrízalit, nyílások szabályos ritmusa) foglalnak kővakolatot imitáló klasszicista architektúrába.

A gyógyterem építészeti megfogalmazása sokkal reprezentatívabb kialakítást nyert, mint a fürdőház. Az épület felépítésében is átláthatóbb. A bejárati tengelyt hangsúlyozva a nagyterem tömegét az épületből kiugrasztja, ezáltal egy markáns, határozott megjelenést kölcsönöz a gyógyteremnek.

A szálloda alaprajza egyszerű négyzet-alaprajz.

Az épület dicséretére válik, hogy Bálint és Jámbor építészpáros a céljának megfelelően az épület fürdőjelleget kihangsúlyozza. Nem vár vagy palotaszerű kialakítást nyer a fürdő, hanem annak rendje és módja szerint sajátos külalakot kölcsönöznek neki.

A bíráló bizottság a tervben a termék kelleténél nagyobbra méretezését kifogásolja

---

12 Magyar pályázatok, 1903/4, 12. 24.

13 Magyar pályázatok, 1905. 13. 5.

14 Uo. 5.

valamint két zuhanyzófüls és egy fürdőiroda tervezése közben a beépített terület az előreirányozottnál sokkal terjedelmesebbé alakult.¹⁵ Mindezen kifogások valamint a módosításra tett kikötések ellenére a budapesti építészpáros kapta meg az újbóltervezés lehetőségét.

1.5. A kivitelezés és az új az fürdő

1906. június 22.-én egy bizottság érkezik Vízaknára, hogy helyszíni szemle során felmérjék a tavak körüli terület földrajzi sajátosságait, valamint, hogy tárgyalásokat kezdeményezzenek a fürdő áramellátásával kapcsolatban. A küldöttségben ott találjuk Jámbor Lajos műépítést és Lipcsei fő- valamint Hoffmann mérnököket.¹⁶

1906. októberében, mikor már szeptember 1.-től elkezdődtek a fürdő körüli építkezési munkálatok, a földművelésügyi minisztérium versenytárgyalást írt ki, az épületek és az ezeket összekötő fedett folyosó, továbbá a vasbeton munkák kivitelezésére. A versenytárgyalás során Koch Károly budapesti vállalkozó ajánlatát tekintették a legkedvezőbbnek és el is fogadták.¹⁷

Annak ellenére, hogy a kitűzött határidő 1908. ápr. 1, a korabeli újságok beszámolóí arról tanúskodnak, hogy 1910-ben még mindig folynak az épület belsejében a munkálatok.¹⁸

Az építő munkálatok, nem csak a gyógyteremre, a melegfürdőházra valamint a szállodára vonatkoztak, hanem az egész telepre kiterjesztették. A *Fürdőutca* felöli bejárathoz egy kapusszobát építenek. A régi fürdő várócsarnokaként szereplő épület is új külalakot nyert, mely idomul az egykori kúrszalón architektúrájához. Ugyanakkor az fürdőigazgató kezdeményezésére 1912-ben nyílik meg a gyermekfürdő és játszóhely, mely a tengeri fürdő mintájára sütkérezésre és játékra alkalmas fővénnyel és enyhe sótartalmú vízzel feltöltött sekély mélységű vízmedencével épült.¹⁹

Munkálatok befejeztével az új épület nem egy klasszicista architektúrát követő épületként jelenik meg, hanem a századforduló sajátos hangulatát felöltve a lechneri nemzeti irányzat jegyeit viseli magán.

Mindkét műépítész, Bálint Zoltán és Jámbor Lajos, a Budapesti Műszaki egyetemen szerezte diplomáját. Pályájuk kezdeti éveiben a korszak divatjához híven, ők is a historizáló építészet formagazdagságában alkotnak. Később Lechner Ödön munkáinak ösztönző hatására, az építészpáros a századforduló nemzeti irányzatához igazodik.

---

15 Uo. 5.

16 *Nagyszombati Újság*, 1906. 26. 2.

17 *Vállalkozók lapja*, 1906. 17. 8.

18 *Nagyszombati Újság*, 1910. 27. 1.

19 *Fürdők és nyaralóhelyek*. 1912. 134.

A lechneri hatást mi sem példázza szemléletesebben, mint a fürdő épületeinek (kivéve a szálloda) hullámzó pártázatlejárása. A homlokzat stilizált virágdíszei a népművészet formavilágát juttatja eszünkbe.

2. „Falv vagy város?”- a fürdő „gyógyhatása” a városra nézve

A fürdő jelentősen előmozdította a város fejlődését. Egy 1910-ben megjelent cikk szerzője rögtön a címben ezt a kérdést teszi fel az olvasónak: „Vízakna, falv vagy város?”. A cikk kiemeli, hogy annak ellenére, hogy Vízakna városi címmel bír, nem érdemli meg ezt, mivel kulturális tekintetben alig áll magasabb szinten egy középszerű falunál. Továbbá a szerző javaslatot tesz arra, miképp lehetne ösztönözni a városfejlődést, hogy méltó keretbe foglalja a korszerű fürdőegyüttest.²⁰

A fürdő egyre növekvő látogatottságát nem lehet kétségbe vonni. Évről évre nagyobb látogatottságnak örvend, de még mielőtt beigazolódna a jóhiszemű jövendölések a fürdő jövőjét megpecsételi az első világháború.

---

²⁰ Nagyszebeni Újság, 1911. 34. 1.

Felhasznált irodalom:

1. Kósa László: *Fürdőélet a monarchiában*. Budapest., 1999. 51.
2. Dr. Rigler Gusztáv: *Erdély nevezetesebb fürdői 1902-ben*. Budapest, 1903. 12.
3. *Fürdők és nyaralóhelyek*. 1912. 134.
4. *Nagyszebeni Újság*, 1904, 25. 1.
5. *Nagyszebeni Újság*, 1906. 26. 2.
6. *Nagyszebeni Újság*, 1909. 2.2.
7. *Nagyszebeni Újság*, 1910. 27. 1.
8. *Nagyszebeni Újság*, 1911. 34. 1.
9. *Magyar pályázatok*, 1903/4. 12. 24.
10. *Magyar pályázatok*, 1905. 13. 5.
11. *Siebenbürgisch Deutsches Tagesblatt.*, 1905. nr. 9546. Seite 5.
12. *Vállalkozók lapja*, 1906. 17. 8.